

JOSÉ MAURO DE
VASCONCELOS

GÜNEŞİ
UYANDIRALIM

ROMAN

Çeviri: AYDIN EMEÇ

59.
BASKI

JOSÉ MAURO DE
VASCONCELOS
GÜNEŞİ
UYANDIRALIM

Vamos aquecer o sol, José Mauro de Vasconcelos

© 1974, Companhia Melhoramentos de São Paulo, Brezilya

© 1983, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1983

59. basım: Ağustos 2014, İstanbul

Bu kitabın 59. baskısı 5 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: Esat Tekand

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-510-014-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

JOSÉ MAURO DE
VASCONCELOS

GÜNEŞİ
UYANDIRALIM

ROMAN

Çeviri

Aydın Emeç

José Mauro de Vasconcelos'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kayığım Rosinha, 1983

Şeker Portakalı, 1983

Yaban Muzu, 1984

Kardeşim Rüzgâr Kardeşim Deniz, 1985

Delifişek, 1993

Çıplak Sokak, 1994

Kırmızı Papağan, 1998

JOSÉ MAURO DE VASCONCELOS, 1920'de, Rio de Janeiro yakınlarındaki Bangu'da doğdu. Yarı Kızılderili, yarı Portekizli yoksul bir ailenin on bir çocuğundan biriydi. Ailenin yoksulluğu nedeniyle, çocukluğunu Brezilya'nın kuzeydoğusundaki Natal kentinde, akrabalarının yanında geçirdi ve okumayı tek başına öğrendi. Natal'de iki yıl tıp eğitimi aldı. Çeşitli işlerde çalıştı. Boks antrenörlüğü, muz taşıyıcılığı, gece kulübünde garsonluk, ırgatlık, balıkçılık yaptı. Bir süre Kızılderililer arasında yaşadı. 1942 yılında yazdığı ilk romanı *Yaban Muzu*'yla eşine az rastlanırlı anlatıcılık yeteneğini ortaya koydu. Ardından *Şeker Portakalı*, *Güneşi Uyandırırım*, *Kaygım Rosinha*, *Kardeşim Rüzgâr Kardeşim Deniz*, *Delifışek*, *Çıplak Sokak* gibi romanlarıyla ünü Brezilya sınırlarını aştı. Bugün yapıtları birçok ülkede büyük ilgiyle okunan yazar, 24 Temmuz 1984'te São Paulo'da öldü.

AYDIN EMEÇ, 1939'da İstanbul'da doğdu. Gazeteci, yazar, yayıncı ve çevirmen olarak Türkiye'nin kültür yaşamına önemli katkılarda bulundu. 1968'de Cengiz Tuncer'le birlikte kurduğu E Yayınları'nda, saygın bir yayıncılık örneği verdi, dünya edebiyatının pek çok seçkin yazarının ilk kez dilimize kazandırılmasını sağladı. Daha sonra Hür Yayın'ı ve 1982-1986 arasında da *Cumhuriyet* gazetesi kültür servisini yönetti. Bulgakov, Ehrenburg, Calvino, Kazancakis, Kundera, Vasconcelos gibi yazarların yapıtlarını Türkçeye çevirdi. Aydın Emeç, 24 Nisan 1986'da, henüz 47 yaşındayken yaşama veda etti.

D. Antonietta Rudge
Ciccilo Matarazzo
Luizinho Bezerra
ve
“büyük dost” *Wagner Felipe de Souza Weidebach*
için.
Bir de *Joaquim Carlos de Mello*
için.

Akrabalığı oluşturan yalnızca kan bağları değil,
aynı zamanda yürek ve akıl bağlarıdır.

MONTESQUIEU

Birinci bölüm
MAURICE VE BEN

1

Değişim

Birden gözlerim karanlıkta değildi artık. On bir yaşındaki yüreğim korkudan göğsümde hopladı.

“Sırtındaki kuzunla ey Küçük İsa, beni koruyun!”

Işık büyüyordu. Biraz daha. Biraz daha. Büyüdükçe, benim korkum da büyüyordu; bağırmak istesem başaramazdım.

Herkes sakın sakın uyuyordu. Kapalı odalarda çıt çıkmıyordu.

Sırtımı duvara verip yatağımın içinde oturdum. Gözlerim öylesine zorlu bakıyordu ki, yuvalarından uğrayacaklardı neredeyse.

Yakarmak, bütün koruyucu azizlerimin adlarını anmak isterdim, ama Lourdes Meryemi'nin¹ adı bile çıkmıyordu ağzımdan. Şeytan olmalıydı bu. Herkesin sık sık sözünü edip beni korkuttuğu şeytan. Ama o olsaydı, ışık lambanın renginde olmazdı, kan ve ateş rengi olurdu ve herhalde bir kükürt kokusu duyulurdu. Sevgili Fayolle'um Peder Feliciano'yu bile yardımına çağırıyordum. Bu saatte Fayolle üçüncü uykusunda olmalıydı, Maristler Li-

1. Fransa'da bulunan dünyanın en ünlü hac yerlerinden biri. Meryem Ana'nın burada bir mağarada defalarca görüldüğü rivayet edilir. (Y.N.)

sesi'nde¹ mutlu mutlu horlamaktaydı herhalde.

İncecik ve tatlı bir ses kendini duyurdu:

“Korkma, çocuğum. Sana yardım etmeye geldim.”

Yüreğimin atışı şimdi duvarda yansiyordu, sesim, genç bir horozun ilk ötüşü gibi güçsüz ve titrek, çıkmayı başardı:

“Kimsin? Öbür dünyadan gelme bir ruh mu?”

“Hayır koca salak.”

Ve hoşgörülü bir kahkaha odayı çınlattı.

“Biraz daha aydınlatacağım burasını, ama kaygılanma, kötü bir şey olamaz.”

Kararsız bir “Evet,” dedim, ama gözlerimi kapadım.

“İşte böyle, oyun değil bu dostum. Gözlerini yeniden açabilirsin.”

Bir gözümü araladım, sonra öbürünü. Odada öyle güzel bir ışık vardı ki ölmüş olduğumu ve cennette bulunduğumu düşündüm. Ama bu olanaksızdı. Evde herkes cennetin bana göre bir yer olmadığını söylüyordu. Benim gibiler yanıp kavrulmak üzere dosdoğru cehennemnin kazanlarını boylardı.

“Bana bak. Çirkinim, ama gözlerimden bana güvenebileceğini okuyacaksın.”

“Neredesin?”

“Burada, yatağın ayakucunda.”

Yatağın kıyısına yaklaştım ve bakmak için tüm cesaretimi topladım. Gördüğüm şey içimi yıldıyla doldurdu. Öylesine ürkmüştüm ki, fermuar gibi bir ürperti tepeden tırnağa dolaştı her yerimi. Titreyerek ilk konumuma döndüm.

“Hayır, yavrum. Çok çirkinim, biliyorum. Ama bu kadar korkarsan sana yardım etmeden giderim.”

1. 1816 yılında Fransa'da kurulan, eğitimle uğraşan bir tarikat. (Ç.N.)

Sesi yalvarır olmuştu, kendimi tutmaya karar verdim. İsteksizce süründüm ondan yana.

“Bu kadar korku neden?”

“Ama sen bir kurbağasın!”

“Evet. Ne olmuş?”

“Başka bir şey olamaz mısın?”

“Bir yılan mı? Bir timsah mı?”

“Onları yeğlerim, çünkü yılanlar güzeldir, kaygandır. Timsahlar da yüzdüklerinde çok hoşurlar.”

“Beni bağışla, ama ben yoksul bir *cururu* kurbağasıyım, senin dostunum. Peki, hoşuna gitmiyorsa giderim. Yine de tekrarlıyorum: Yazık olacak!”

Kocaman benekli kurbağa o kadar üzgün ve duyguluydu ki neredeyse ağlayacaktı. Bu beni yumuşattı, çünkü öylesine duyarlıydım ki, birinin ağladığını ya da acı çektiğini gördüm mü benim de gözlerim yaşlarla doluyordu.

“Kabul. Ama bırak da bir soluk alayım, sonra düzelerim, sana alışmaya başlıyorum.”

Gerçekten de durum değişmeye başlıyordu. Belki de gözlerinin tatlı parıltısından ve korkunç gövdesinin hareketsizliğinden ötürüydü bu. Bir dostluk cümlesi edecek oldum. Kekeleyerek çıktı ağızımdan. Bir şey beni onunla sizli bizli konuşmaya itiyordu.

“Adınız nedir?”

Gülümsedi. Sizli bizli konuşmamın onu şaşırttığı açıktı. Ama konuşan bir kurbağaya her gün rastlanmaz. Bu bende saygı uyandırıyordu.

Başını kaşıdı ve karşılık verdi:

“Adam.”

“Adam ne?”

“Yalnızca Adam. Soyadım yok.”

Birden duygulandım. Bir kurbağaysa kurbağaydı. Heyecanlanmaya gerek yoktu?

“Soyadımı taşımak istemez misiniz? Bu hiç canımı sıkmaz. Bakın ne kadar güzel: Adam de Vasconcelos.”

“Sağ ol dostum. Şu ya da bu biçimde sana öylesine yakın oturacağım ki, dolaylı olarak soyadından yararlanacağım.”

Doğru işitmiş miydim söylediğini? Benimle oturmak ha? Tanrım, ey Mangaba Meryemi! Analığım onu odamda görse, Ponta Negra Plajı’na dek çın çın ötecek bir çığılık atardı. Sonra süpürgesiyle Isaura’yı çağırır, onu merdivenlerden aşağı yuvarlardı. Bu da yetmiyormuş gibi, Isaura, Adam’ı küçük ayaklarından yakalamak ve Petropolis gezi yolunun tepesinden aşağı fırlatmak zorunda kalırdı.

“Ne düşündüğünü kestiriyorum. Ama tehlike yok.”

“Daha iyi!”

Rahatlamış olarak bir soluk aldım.

“Ya ben sana ne diyeceğim? Zezé mi?”

“Rica ederim. Zezé yok artık. Geçmişteki budala çoktu o. Bir sokak çocuğu adıydı... Şimdi çok değiştim. Terbiyeli, kibar bir çocuğum ben...”

“Ve hüzünlü. Özellikle hüzünlü. Belki de yeryüzünün en hüzünlü çocuklarından biri, değil mi?”

“Biliyorum.”

“Yeniden Zezé olmak ister miydin?”

“Hayatta hiçbir şey geri gelmez. Bir bakıma, isterdim. Bir bakıma da, hayır. O sürekli dayak yeme ve aç kalma hikâyesi...”

Hep peşimden gelmek isteyen o eski acıyı anımsıyordum. Yeniden Zezé olmak, bir şeker portakalı fidanı edinmek, Portuga’yı yine yitirmek mi?

“İtiraf et gerçeği. O sıralar, uzun süreden beri duymadığın bir şeyin vardı. Minimini ve çok iyi bir şey: sevgi.”

Cesaretim kırılmış olarak başımla onayladım.

“Her şey yitirilmiş sayılmaz. Hâlâ birtakım şeylere

olan sevgin duruyor, yoksa benimle böyle gevezelik edemezdin.”

Bir an sustu ve çok ciddi bir yüzle ekledi:

“Dinle Zezé, bunun için buradayım. Sana yardım etmeye geldim. Hayatta her şeye karşı kendini savunmana yardım etmeye. Artık hem çok yalnız bir çocuk olduğun... hem de piyano çalmak zorunda kaldığın için acı çekmeyeceksin.”

Adam, piyano çaldığımı nereden keşfetmişti. Ve bunun hayatımın en büyük işkencelerinden biri olduğunu nasıl anlamıştı?

“Her şeyi biliyorum, Zezé. Bunun için geldim. Yüreğinde yaşayacak ve seni koruyacağım. Bana inanmıyor musun?”

“Evet, inanıyorum. Hayatımda bir kere benimle yer yüzünün en güzel şarkılarını söyleyen bir kuşum oldu yüreğimde.”

“Şimdi nerede?”

“Uçtu. Gitti.”

“Bu da beni saklayacak boş bir yerin olduğu anlamına geliyor.”

Ne düşüneceğimi bilemiyordum. Düş mü gördüğümü, yoksa bir mucize mi yaşadığımı söyleyemedim. Çok zayıftım ve kuyu çıkırığı gibi eğri kaburgalarımın içeri göçük bir göğüs kafesim vardı. Kocaman bir kurbağa orada nasıl barınabilecek? Bir kere daha düşüncelerimi keşfetti:

“Yüreğine sığmak için iyice ufalacağım, bir şey duymayacaksın.”

Duraksadığımı görünce yine açıklamada bulundu:

“Dinle, Zezé, beni içine kabul edersen her şey daha kolay olacak. Sana yeni bir hayatı, kötü olan her şeye karşı kendini savunmayı öğretmek ve seni hep kovalayan şu hüznün perdesini yavaş yavaş silip süpürmek istiyoy-

rum. Tek başına da olsan, artık eskisi kadar acı çekmediğini göreceksin.”

“Gerçekten gerekli mi bu?”

“Hayatta çok yalnız bir adam olmaman için gerekli. Yüreğinde yaşamaya başladığımda, yeni bir ufuk açılacak. Bir değişim olduğunu göreceksin.”

“Değişim nedir?”

“Değişiklik. Biçim değiştirme.”

“Anlıyorum.”

Gerçek şu ki, artık hiç korkmadığımı, kurbağadan hiç mi hiç ürmediğimi anlıyordum. Neredeyse iki yüz yıldan beri dostmuşuz gibi bir duygu içindeydim.

“Ya kabul edersem?”

“Kabul edeceksin.”

“Ne yapmam gerekiyor?”

“Senin mi? Hiç. Her şeyi ben yapacağım. Sen yalnızca yüreğine girmeme fırsat vermek için çok yürekli ve iradeli olmak zorundasın.”

Bir elektrik akımı ayaklarımı gıdıklamış gibi, her yanım ürperiyordu.

“Ağzımdan mı gireceksin?”

“Hayır, budala. Ayrıca ağzından sığamam da.”

“Öyleyse nasıl olacak?”

“Gözlerini kapatacaksın, ben göğsüne yatacağım ve içine gireceğim yavaş yavaş.”

“Canım acımayacak mı?”

“Hiç acımayacak. Gözlerine büyük bir uyku indireceğim.”

Korkumla savaşıyordum. Tenimde vıcık vıcık karnının buz gibi soğuşunu duyar gibiydim. Adam düşüncelerimi okumaya devam etti.

“Bana elini ver.”

Soğuk terler dökerek dediğini yaptım.

“Benim elimin de yumuşacık olduğunu göreceksin.”

Bir mucize oluyordu. Kurbağanın eli büyümüştü, benim elimin boyutlarındaydı, dostça ve sevecen bir sıcaklığı vardı.

“Gördün mü?”

Parmaklarımla avucunu yokladım. Şaşkınlık içindeydim:

“Siz de piyano çalıyor musunuz?”

Neşelenmiş gibi güldü:

“Neden sordun?”

“Çünkü avucunuzda tek nasır yok. Ben de öyleyim, ağaçlara tırmanamam, parmaklarımda sıyrık olmamalı; eklemelerimi bile çatırdatamam. Bütün bunlar, piyano çalışmalarımı aksatmamak için yasaklanmıştır.”

Umutsuzlukla içimi çektim.

“Görüyorsun ya, bana gereksinim duyuyorsun.”

“Ya bir gün piyanoyu bırakırsam?”

“Müzikten bu kadar mı nefret ediyorsun?”

“Sevmediğimden değil. Benim sevmediğim, günlerimi şu klavyenin başında geçirmek. Sonsuz bir alıştırmalar, bitmek bilmeyen bir gamlar dizisi üzerinde.”

Tam o sırada bir şey hatırladım:

“Biliyor musunuz Seu¹ Adam, kromatik gamı severim ben.”

“Biliyorum Seu Zezé.”

Şimdi, sizli bizli konuşamayacak kadar yakınlaştığımızı keşfediyordum. Aynı anda gülmeye koyulduk.

“Piyano çalmaktan vazgeçmeme yardım edecek misin?”

“Hayır, Zezé. Sana bu konuda söz veremem. Belki çok acı çekmemen için bir yol bulurum.”

“Bu da bir şeydir.”

1. (Port.) Bay. (Ç.N.)

Belli belirsiz bir üstelemeyle bana bakmaktaydı. Saatlerin geçtiğini göstermek istercesine kol saatine bir göz attı.

Artık duraksamanın gereği yok. Bir daha piyano başında canımın sıkılmayacağını bilmek kararımı çabuklaştırmıştı.

“Ne yapmam gerekli?”

“Pijama ceketinin önünü aç ve korkma.”

“Korkmayacağım.”

“Şimdi bana yardım etmelisin. Çarşafın ucunu yere at ve beni kaldır.”

Olmuştu işte. Adam çok yakınımdaydı. Işıқта gözleri, gökyüzünün masmavi olduğu zamanki mavi rengi almıştı. Onu ne eskisi kadar çirkin ne de eskisi kadar sevimsiz buluyordum.

“Bana gerçeği söyle. Canım acıyacak mı?”

“Hiç acımayacak.”

“Ama yüreğimi yemeyeceksin, değil mi?”

“Yiyeceğim ama hafiften, bir bulutu çiğnermiş gibi.”

“Ya bir gün babam yüreğimin filmi çektiyorsa?”

“Kimse bir şey keşfetmeyecek. Çünkü zamanla tıpatıp önceki yüreğinin biçiminde bir yürek olacağım.”

“Her şeyi görmek istiyorum.”

“Uyumayı yeğlemiyor musun?”

“Hayır. Duvara yaslanacağım ve iyice izlemek için biraz eğileceğim.”

“Öyleyse çok güzel bir müzik duymana çalışacağım ben de.”

“Seçme yapabilir miyim?”

“Yapabilirsin.”

“Schubert’in ‘Serenad’ıyla Schumann’ın ‘Rüya’sını dinlemek isterdim.”

“Piyanoyla mı?”

“Evet.”

Adam, elini saçlarımda gezdirdi ve gülümsedi.

“Zezé! Zezé! Piyanodan o kadar da nefret etmediğini itiraf et...”

“Bazen güzel buluyorum.”

“Hazır mısın?”

“Hazırım.”

Güzel bir müzik çalmaya başladı. Adam göğsüme yattı ve her şey rüzgâr gibi yumuşacıktı.

“Hoşça kal.”

Ağzını göğsüme bastırıldığını ve içime girmeye başladığını gördüm. Adam yalan söylememişti. Canım yanmıyor ve her şey çabucak olup bitiyordu. Az sonra, etimde kaybolmakta olan küçücük ayaklarından başka şey kalmamıştı ortalıkta. Elimi göğsümde gezdirdim, dümdüzdü. Oysa yüreğim kaygıyla atmaktaydı. Biraz bekledim ve dayanamadım.

“Adam, orada mısın?”

Sesi, şimdi daha boğuk geliyordu: “Buradayım Zezé.”

“Yüreğimi yedin bitirdin mi?”

“Yiyorum. Ama ağzım dolu konuşamam. Bir dakika bekle.”

Parmaklarımla sayarak bekledim. Müthiş bir şey olacaktı bu. Herkes gibi bir yüreğim olmadığını; yerinde dost bir kurbağa bulunduğunu hiç kimse anlayamayacaktı.

“Tamam mı?”

“Tamam. Çok lezzetliydi. Şimdi uyumalısın, yarın yeni bir gün olacak.”

Mutluluk içinde, gerindim. Göğsümü ve düzenli atan yüreğimi ısıtmak için yorganı üzerime kaygısızca çektim.

Bir şey, fırlayıp yatağın içinde oturmama yol açtı.

“Ne var Zezé?”

“Işığı söndürmeyi unuttum.”

“Sana nasıl yapman gerektiğini öğreteceğim. Yanaklarını iyice şişir ve üfle.”

Dediğini yaptım ve odam yeniden kapkara kesildi. Uyku, gözkapaklarımı iyice bastırarak geliyordu. Ve gülümsüyordum.

“Adam, uyuyor musun?”

“Hayır, neden sordun?”

“Her şey için teşekkürler. Bana da hep Zezé diyebilirsin. Bir erkek olduğumda bile. Bunu çok seviyorum. Kabul mü?”

Yanıt uzaklardan, uzaklardan geliyordu, sesi duyulmuyordu neredeyse; “Uyu yavrum, uyu; çünkü çocukluk çok güzeldir.”

*Romanlarıyla sevgi dolu,
kahramanlarıyla ie işleyen bir
yazar olan Vasconcelos, son 20
yılda Türkiye’de en çok okunan
yabancı yazarlardan biri.*

şeker Portakalı’nın sevimli kk kahramanı Zez, işte yine karşı-nızda. Gözlerinin içi yine işil işil, yüreği yine sevgi dolu. Ama hznleri, biraz daha büyümüş bir çocuğun hznleri. Kklğn-deki şeker portakalı fidanı da yok artık; ama bu kez sevgili bir Kurbağa’sı var. Zengin ve aşırı alingan bir aile, onu evlat edinmiştir. Ama Zez, babalığının iyi niyetli davranışlarına bir türlü karşılık verememektedir. Evdeki tek dostu, aşçı Dadada’dır. Bir de düşlerin-deki, yeri hiçbir zaman hiçbir şeyle doldurulamayacak olan, yüreğine sokulup yerleşen Kurbağa’sı ve filmlerde görerek gerçek babasının yerine koyduğu nl Fransız şarkıcı Maurice Chevalier vardır. Çok parlak bir öğrencidir Zez. şimdi ergenlik dönemindedir; sinirlidir, huysuzdur. Üstelik sıırılsıklam aşıktır.

şeker Portakalı’nın devamı olan *Güneşi Uyandırılım’la* Zez’nin serüveni bitmiyor. Bu kitabın da devamı var: *Delifişek*. O kitapta Zez, artık bir delikanlıdır.

Kapak resmi: ESAT TEKAND

ISBN 978-975-510-014-2

9 789755 100142